

Ladislav Nekvapil (ed.), Denárový poklad z Chýště: katalog unikátního nálezů českých mincí z konce 10. století, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích 2016, ISBN 978-80-87151-39-6, 90 stran.

S chvályhodnou pohotovostí vydalo Východočeské muzeum v Pardubicích katalog hromadného nálezů mincí, který na přelomu let 2015–2016 vyvolal mimořádný zájem veřejnosti a zejména sdělovacích prostředků; při jeho vydání spolupůsobil vedle editora i Petr Vorel. Příležitostí k vydání této publikace se stala výstava celého nálezů ve Východočeském muzeu v Pardubicích na podzim roku 2016. V textu knížky předkládají autoři jednak tři analytické studie (Jiří Lukas: Nález českých denárů v Chýšti, str. 9–24; František Janošek Kašpárek: Nálezová nádoba z Chýště v kontextu východočeské raně středověké keramiky, str. 27–35; František Janošek Kašpárek: Raně středověké osídlení v okolí mincovního nálezů, str. 36–37), a dále katalog všech 458 denárových mincí zachovaných vcelku (str. 39–79). Rozbor a interpretace zlomků mincí bude následovat. Publikaci uzavírají resumé v němčině a angličtině.

Unikátnost nálezů z Chýště spočívá především v povaze souboru samotného. Sestává ze 780 položek mincí a jejich zlomků, z čehož 352 kusy (= 45 %) vzešly z mincovny pražské a 287 (= 37 %) z ražební dílny vyšehradské; dále obsahoval 79 položek (= 10 %) denárů Cach 1970, č. 226 (ruka-kaplice, nápis IEAH), z neznámého ražebního místa. Dvě ražby náleží dosud neznámé variantě denáru typu ruka-kaplice. Celkem 58 zlomků denárů ethelredského typu zůstává pak přesněji neurčeno (zde str. 16).

Jedinečný a mimořádně početný celek velmi bohatě dokumentuje české mincovnictví poslední dekadý desátého století, od počátku zaražení napodobenin ethelredských denárů, z nichž chýšťský nález takřka výlučně sestává, až po návrat k tradičnějšímu vzhledu mincí kolem roku 1000. Denáry královny Emmy z Mělníka v souboru chybí, což vyznačuje jeho chronologii (zde str. 18). Mince ze souboru dokumentují podrobněji produkci mincovny vyšehradské a zastupují řadu dosud neznámých variant tam ražených kusů, a to zvláště z posledních let desátého století. Umožňují rovněž datování a lokalizaci ražby některých doposud méně známých denárových variant.

Obraz raně středověkého osídlení v okolí nálezu (str. 36–37) poskytuje vcelku standardní sestavu dokladů a sotva upozorní na jakoukoli anomálii, která by osvětlila okolnosti uložení mincovního depotu.

Mince chýštského nálezu kladou otázky, které si vyžádají pozornost budoucích badatelů. Stále nevyjasněná je třeba problematika mincovních legend s alternací DEVS (Praha – mincmistr NACVB, zde na str. 51–53) a BOZE (27 kusů, Vyšehrad, zde str. 20, 63–64), případně i IEAH (neurčená mincovna, zde str. 16 a 21, 66–70). Jde-li u skupiny IEAH vskutku o tetragram, bude třeba hledat vztah k raně středověkým mincím s hebrejskými opisy (k nim Harck 2014, 423–426). Jedna z mincí nese označení MLICO, zkrácený název mincovny v anglickém Lincolnu (zde str. 17). Velmi pozoruhodné jsou dvě ražby pražské mincovny připisované Soběslavu Slavníkovci, z nichž jedna nese jméno „mincmistra“ OMERIZ (zde str. 18–19).

Chýštský depot poskytuje další doklad oblíbenosti významné inovace českého hospodářství sklonku desátého století – ražené mince. Počin Boleslava I. či II., kteří se rozhodli nahradit až do jejich doby běžnou mnohost platebních prostředků zřejmě s převahou textilních a kožešinových platidel, reflektujícími zvyklosti doložené v oblasti tzv. Hedvábné cesty (k tomu Charvát 2016) platidla z raženého kovu, se setkal s mimořádně pozitivní odezvou, a do jedné generace po zaražení prvních českých mincí shromáždili čeští vybraní a vybraní desátého století velmi početné finanční částky.

Zamyslet se bude třeba nad vlastním účelem shromažďování mincovních hotovostí. Nejnovější bádání si všímá skutečnosti, že české mincovní depoty poslední čtvrtiny desátého století vykazují viditelná regionální specifika (Videman 2016, 139–146). Především se soustřeďují v severovýchodních Čechách a zcela chybí na spojnici Praha-Regensburg/Řezno. Morava tehdy ovšem české mince téměř neznala (Videman 2016, 142, 144). Obsahují mince převahou domácí, případně bavorské či jiné německé, ale chybí v nich platidla islámská a většinou i sekané stříbro (*Hacksilber*). Slezské depoty se odlišují přítomností obou posledně jmenovaných komodit a z Krakovska, dle převládajícího názoru součásti českého státu obou prvních Boleslavů, neznáme české (ovšem ani jiné) mince vůbec (Videman 2016, mapa obr. 11 na str. 143). Na rozdíl od Čech vysvětlují nálezy moravské přítomností (zlomků) islámských mincí návaznost na baltská ústředí dálkového obchodu severně českých zemí. Jan Videman z toho dovozuje, že tuto nálezovou situaci patrně nelze vykládat ve smyslu tradičně uváděného obchodu otroky (Videman 2016, 144–145). Za takových okolností se musíme ptát, do jaké míry sledovala ražba nejstarších českých mincí skutečně cíle pouze obchodní. Přítomnost kaptorgy s motivem koňského

sprežení, artefaktu značícího v Čechách ty nejvyšší společenské kruhy, v depotu z moravské Kelče (Feit 2013, 56–57) může arci naznačovat účast českých vybranců a vybranek na moravském obchodu například formou opatrování kapitálu, jak kdysi naznačil Ivo Štefan (2004). Ani taková okolnost by však blíže nepřispěla k vysvětlení, proč vlastně čeští Boleslavové k ražbě mincí sáhli a kde k ní vzali stříbro (k tomu Videman 2016, 146).

Autoři recenzované publikace se nepochybně velmi zasloužili o poznání českého mincovnictví konce desátého století. Jejich publikace katalogu chýštského nálezu představuje zcela jistě zdařilé vykročení na cestu jeho úplné interpretace a obohacení našich vědomostí o povaze prvotního českého přemyslovského státu.

Citovaná literatura

- Feit, Jan (2013): Kaptorga v raném středověku. Bakalářská práce na Univerzitě Karlově v Praze, Katolické teologické fakultě, Ústavu dějin křesťanského umění. Praha, text dostupný z adresy <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/130110137> [datum náhledu 20. 4. 2017].
- Hark, Ole (2014): Archäologische Studien zum Judentum in der europäischen Antike und dem zentraleuropäischen Mittelalter, Petersberg: Michael Imhof Verlag.
- Charvát, Petr (2016): Ibráhím ibn Ja'kúb a placení šátečky – realita či fikce? In: Miroslav Popelka, Renata Šmidtová, Pavel Burgert, Jan Jílek (edd.): ... tenkrát na východě. ..., Sborník k 80. narozeninám Víta Vokolka, Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum 2016, 201–204.
- Štefan, Ivo (2004): Kaptorgy: pokus o kontextuální analýzu. In: *Studia mediaevalia pragensia* 5, 2004, 21–60.
- Videman, Jan (2016): Západní denáry v nálezu z Kojetína-Popůvek, in Vlastimil Novák, Jan Videman, Pavel Kouřil, Lukáš Richtera, Martin Zmrzlý: Depot mincí a zlomkového stříbra z konce 10. století nalezený v Kojetíně-Popůvkách – Hacksilver hoard dating back to the end of the 10th century and found in Kojetín-Popůvky, Czech Republic, Praha: Filozofický ústav AV ČR, v. v. i. / Centrum mediévistických studií AVČR a Univerzity Karlovy v Praze, Národní muzeum, 91–146.

Petr CHARVÁT

